«رأس الحسین»؛ رنجنامه اسیران کربلا پس از واقعه عاشورا

به همت انتشارات به‌نشر و به مناسبت ماه محرم، کتاب «رأس الحسین» با موضوع سرفنامه پر فراز و نشیب کاروان اسرای کربلا پس از واقعه عاشورا منتشر شد.

به گزارش آستان‌نیوز، این اثر توسط حسین عبدالمیر نصراوی به زبان عربی نوشته شده و سیدعلی مرتضوی آن را به فارسی ترجمه کرده است. محتوای این کتاب، بر پایه منابع معتبر دینی همچون الارشاد، الکافی، بحارالانوار، اللهوف و... در قالب سفرنامه‌ای نوشته شده است تا خوانندگان را با سر مطهر امام حسین(ع) و کاروان اسرا، از کربلا تا شام همراه و همسفر کند؛ سفری که از کربلا آغاز می‌شود و پس از گردش بر فراز نیزه‌ها در شهرهایی چون کوفه و شام، سرانجام با دفن سر مبارک امام حسین(ع) همراه با پیکر مطهر ایشان در شهر کربلا به پایان می‌رسد.

این اثر ضمن بیان رنج‌ها و مصیب‌های اهل بیت امام حسین(ع)، کرامت‌ها و معجزه‌هایی را که از سر مطهر امام(ع) در این سفر مشاهده شده، بازگو می‌کند و از روشنگری‌های امام زین‌العابدین(ع) و حضرت زینب(س) که خود جزئی از برنامه قیام حسینی بودند، سخن می‌گوید.

کتاب «رأس الحسین» در ۱۴۴ صفحه، با قطع رقعی و قیمت ۱۵۰هزار تومان راهی بازار کتاب شده است. علاقه‌مندان می‌توانند این کتاب را از فروشگاه‌های انتشارات به‌نشر و یا سایت www.behnashr.ir تهیه کنند.

نماز؛ سپری در برابر وسوسه‌های شیطانی و راهی به سوی آرامش الهی

در راستای ترویج فرهنگ نماز و مقابله با وسوسه‌های شیطانی، سخنران سلسله جلسات گفتمان نماز حرم مطهر رضوی، نماز را سپری محکم در برابر انحرافات و شاهراهی مطمئن به سوی آرامش و پاکی زندگی برشمرد.

به گزارش آستان نیوز، حجت‌الاسلام محمدرضا میرزان، سخنران هفته گذشته در سلسله جلسات گفتمان نماز که در شبستان نهادنی حرم مطهر رضوی برگزار شد، نماز را سپری استوار در برابر وسوسه‌های شیطانی و مسیری مؤثر برای تقویت باورهای دینی و دستیابی به آرامش معنوی عنوان کرد.

وی با اشاره به تلاش‌های همیشگی شیطان برای دور کردن انسان از مسیر الهی و آلوده کردن او به گناه، گفت: نماز تنها راهی است که خداوند برای پاکسازی ما از وسوسه‌های شیطانی قرار داده است. شیطان می‌خواهد ما را از نماز دور کند تا به اهداف شوم خود برسد و روابط ما را با خدا و یکدیگر خدشه‌دار کند.

حجت‌الاسلام میرزان با بیان اینکه هرگونه کدورت و رنجش میان افراد می‌تواند نشانه‌ای از نفوذ شیطانی باشد، افزود: خداوند خواهان پاکی روابط و آرامش در زندگی ماست، در حالی که شیطان به دنبال ایجاد بغض و کینه است که غفلت از نماز، ما را در معرض این تهدیدات قرار می‌دهد.

گفت‌وگو

واکاوی جهاد تبیین امام سجاد(ع)
در آرمان‌های حسینی در گفت‌وگو با دکتر مخلباف

روشنگری؛ سلاح پنهان امام(ع)

نسرین نقدی | کربلا در کربلا تمام نشد. در پس آن غروب خونین، صدایی از جنس دعا برخاست؛ نوایی که در سکوت اجباری شام و کوفه، پژواک مظلومیت حسین(ع) و فریاد حق‌طلبی زینب(س) بود. امام سجاد(ع) وارث زخم‌های عاشورا، نه با شمشیر، که با سلاح نیایش و تبیین، بنیان‌های ستم را لرزاند. صحیفه سجادیه، گنجینه‌ای از معارف و آینه‌ای از دردها، گواه این مدعاست. به مناسبت سالروز شهادت این امام همام، به بررسی نقش ایشان در تداوم نهضت حسینی پرداخته‌ایم. در این راستا، با استاد دکتر مرتضی مخلباف، کارشناس دینی به گفت‌وگو نشسته‌ایم تا زوایای پنهان این جهاد خاموش را واکاوی کنیم.

■ روشنگری؛ رمز رهایی از جهل اموی

استاد مخلباف در ابتدا با اشاره به قیام امام حسین(ع) می‌گوید: خون امام حسین(ع) در راستای تبیین نقش بی‌بدیل امام سجاد(ع)، در تداوم نهضت خونین پدر بزرگوارش، حضرت اباعبدالله‌الحسین(ع)، نقشی محوری ایفا کرد که در دو مرحله قابل بررسی است. در مرحله نخست، ایشان با وجود بیماری شدید در روز عاشورا و با شنیدن ندای استغاثه امام حسین(ع)، عزم میدان نبرد کرد اما به امر ایشان و برای حفظ نسل امامت، به خیمه بازگشت. این اقدام، نشان از مجاهدت ایشان در کنار اطاعت از ولایت داشت و ایشان را برای ایفای نقشی بزرگ‌تر در تداوم نهضت آماده کرد. مرحله دوم، پس از عصر عاشورا آغاز شد و امام سجاد(ع) پرچم خونین عاشورا را به دست گرفت. ایشان با خطبه‌های آتشین در کوفه، شام و مدینه، چهره پلید بنی‌امیه را برملا و اذهان عمومی را درخصوص حقایق واقعه کربلا روشن کرد. تبیین معارف حقه در قالب دعا، مبارزه با علمای درباری، زنده نگه داشتن یاد و خاطره عاشورا از طریق گریه و عزاداری و تربیت شاگردانی وفادار، از دیگر اقدامات اساسی امام سجاد(ع) در حفظ و گسترش پیام عاشورا بود. بدین ترتیب، امام سجاد(ع) با تداوم راه پدر، حماسه کربلا را از محدودیت زمان و مکان فراتر برده و شعار «کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا» را

جاودانه کرد.

وی در ادامه با الهام از این مبارزه همیشگی، به اتفاقات اخیر یزیدان شام و کوفه، پژواک ۱۲ روزه علیه کشورمان نیز اشاره و بیان می‌کند: با نگاهی به حوادث معاصر و جنگ تحمیلی اخیر، می‌توان دریافت دشمنی یزیدیان زمان با اسلام و تشیع همچنان با همان خوی دددمنشانه ادامه دارد. جایت خالی باد یزید(ع)، صلح‌نوبلی در غزه، مصداقی بارز از این کینه‌توزی است؛ رفتارهایی که حتی از سبعیت عبیدالله بن زیاد نیز فراتر رفته و با هیچ موجودی قابل گفت مرتضی نیست. در این شرایط خطیر، نباید پنداشت نبرد به پایان رسیده است، بلکه باید با سلاح دعا و توسل به اهل بیت(ع) به مصاف دشمن رفت. دعا، سلاحی برّنده‌تر از هر نیزه و موشکی است که می‌تواند رژیم صهیونیستی را به اضمحلال بکشاند. بنابراین، توسل به خاندان عصمت و طهارت(ع)، دعا برای شفای بیماران، تعجیل در فرج امام زمان(عج)، سلامتی رهبر معظم انقلاب و نابودی دشمنان اسلام، به‌ویژه اسرائیل و آمریکا، نباید هرگز فراموش شود؛ چرا که دعا، مؤثرترین سلاح در این کارزار است.

■ سیره سجادی؛ ترسیم حقوق انسان تراز دین

استاد مخلباف با نگاه به دو راستای تبیین سیره عملی امام سجاد(ع)، یادآور می‌شود: امام سجاد(ع)، چهارمین پیشوای شیعیان، پس از فاجعه عاشورا در دوران خفقان اموی، مسئولیت خطیر احیای اسلام ناب محمدی و تبیین معارف الهی را بر عهده داشت. سیره فرهنگی و تربیتی ایشان، به‌ویژه با محوریت صحیفه سجادیه، توحید، نبوت، امامت، معاد، اخلاق، عبادت و مسائل اجتماعی را دربرمی‌گیرند. امام سجاد(ع) در این مناجات‌های نورانی، به تبیین دقیق مبانی اعتقادی اسلام، توصیه به اخلاق نیکو و انتقاد صریح از ظلم و ستم می‌پردازند. همچنین ایشان در همین ادعیه به تبیین جایگاه رفیع اهل بیت(ع) و حقانیت مکتب تشیع اهتمام می‌ورزند.

حجت‌الاسلام مادگاری در پایان به نکته کلیدی دیگری در سیره تربیتی حضرت اشاره و توصیه می‌کند: امام سجاد(ع) هم به عنوان امام، عهده‌دار اصلح فریضه امر به معروف و نهی از منکر در تمامی ساحت‌های حیات اجتماعی، اعم از سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و... بودند و هم به عنوان عضوی از پیکره جامعه اسلامی، این وظیفه خطیر را بر دوش داشتند. از این رو، در سیره و سخنان گهربار آن حضرت، این مسئولیت بارها مورد تأکید قرار گرفته است. امام سجاد(ع) در برابر انحرافاتی مانند غلو، جبرگرایی، گروه‌های مشبّهه، متصوّفه و زاهدنمایان و علمای درباری، با اتخاذ شیوه‌های گوناگون و مدبرانه، به این فریضه الهی عمل می‌کردند؛ این در شرایطی بود که در آن دوران، عملاً و رسماً، راه اجرای این فریضه الهی بسته شده بود. به این ترتیب، امام سجاد(ع) با وجود تمام محدودیت‌ها و در اوج خفقان، نهضتی فرهنگی، تربیتی و فکری را پایه‌گذاری کردند که نه تنها دین را از تحریفات اموی مصون داشت، بلکه بذر امید، آگاهی و بصیرت را در دل شیعیان کاشت و زمینه را برای باورهای بعدی و تداوم خط امامت فراهم آورد. میراث ایشان، به‌ویژه صحیفه سجادیه و رساله‌الحقوق، همچنان چراغ راهی برای جویندگان حقیقت و عدالت در هر عصری است و نشان می‌دهد چگونه می‌توان در سخت‌ترین شرایط نیز مشعل هدایت را فروزان نگه داشت و به احیای دین پرداخت.

رمزگشایی از ابعاد پنهان نهضت احیای دین و صیانت از مشعل هدایت در عصر اختناق اموی

امام سجاد(ع)؛ معمار نهضت حسینی در عصر خفقان

مریم احمدی شیروان | سالروز شهادت جانسوز و مظلومانه سیدالساجدین، امام زین‌العابدین(ع)، آن وارث کربلا و صاحب صحیفه سجادیه که حیات پربرکتش در اوج خفقان و اختناق اموی، نمادی از پایداری و احیای دین بود، فرصتی مغتنم است تا از ورای ظواهر، به عمق نقش بی‌بدیل ایشان در صیانت از مشعل هدایت و معماری نهضتی خاموش اما پرثمر بپردازیم. آن امام العارفین، با وجود تمامی محدودیت‌ها نه تنها تسلیم انزوا نشد، بلکه با تدبیری الهی و برنامه‌ریزی دقیق، بنیان‌های مستحکمی برای تربیت نسل‌های آینده و تداوم مسیر حق بنا نهاد. برای واکاوی ابعاد کمتر شناخته شده از حیات سیاسی، اجتماعی و تربیتی این امام همام و روشن کردن زوایای پنهان مجاهدت‌های ایشان، با حجت‌الاسلام والمسلمین محمدمهدی مادگاری، خطیب و مبلغ برجسته دینی به گفت‌وگو نشسته‌ایم.

■ امید؛ اکسیر حیات در مکتب انتظار سجاد(ع)

حجت‌الاسلام مادگاری در ابتدا با بیان اینکه مهم‌ترین ویژگی منتظران امام زمان(عج) که امام سجاد(ع) با تعالیم گرانبهای خود بر آن تأکید ورزیده‌اند، امید است می‌گوید: آن امام همام، ناامیدی در هر شرایطی ممنوع و مذموم است؛ چرا که ریشه بی‌خیالی، تنبلی، بی‌تفاوتی و بی‌غیرتی است و فرد ناامید را از یاری امام و قیام رقم بالزمی دارد. در مقابل، انسان امیدوار به خداتوکل کرده، تلاش می‌کند و می‌داند خداوند راه را به او نشان داده و پیاری‌اش خواهد کرد، چنان‌که آیات قرآن کریم نیز بر این اصل تأکید دارند. برای نمونه می‌توان به آیه ۷ سوره محمد(ص) «یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ یَنْصُرْکُمْ وَیُثَبِّتْ أَقْدَامَکُمْ» ای مؤمنان! اگر خدا را یاری کنید، خداهم شما را یاری کرده و گام‌هایتان را محکم و استوار می‌کند؛ و یا آیه ۹۶ سوره عنکبوت «وَالَّذِینَ جَاهَدُوا فِینَا لَنَهْدِیَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِینَ» و آن‌ها که در راه ما (با خلوص نیت) جهاد کنند قطعاً هدایتشان خواهیم کرد و خدا با نیکوکاران است و یا آیه ۳ سوره طلاق «وَیَرْزُقْهُ مِنْ حَیْثُ لَا یَحْتَسِبُ وَمَنْ یَتَوَکَّلْ عَلَی اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِکُلِّ شَیْءٍ قَدْرًا» و او را از جایی که گمان نمی‌برد، روزی می‌دهد و کسی که بر خدا توکل کند، خدا برایش کافی است؛ اشاره کرد. بر این اساس امید، تحفه‌ای الهی است که روحیه تلاش و فعالیت را زنده نگه داشته و چرخ زندگی را همواره در حرکت نگه می‌دارد، مانع خمودگی و عقب‌گرد شده و انگیزه کشف استعدادها و رشد و تکامل را در انسان شعله‌ور می‌کند.

وی اضافه می‌کند: امام زین‌العابدین(ع) خود اسوه و الگوی بی‌بدیل امید در سخت‌ترین دوران تاریخ اسلام بودند. ایشان پس از واقعه جانگداز کربلا و در فضایی پر از اختناق، با وجود تحمل رنج‌ها و مصیبت‌های فراوان، هرگز دست از مبارزه برای حفظ ارزش‌های اسلامی و انسانی نکشیدند. امام سجاد(ع) با تبیین صحیح واقعه کربلا، زنده نگه داشتن یاد و خاطره شهدا و انتقال پیام عاشورا به نسل‌های آینده، بذر امید را در دل‌های مردم کاشتند و آنان را برای مقابله با ظلم و استبداد آماده کردند. ایشان با تربیت شاگردان و ترویج معارف الهی، نقشی حیاتی در حفظ و تقویت ایمان و امید فراز نیزه‌ها در شهرهایی چون کوفه و شام، سرانجام با دفن سر مبارک امام حسین(ع) همراه با پیکر مطهر ایشان در کربلا به پایان می‌رسد.

این اثر ضمن بیان رنج‌ها و مصیب‌های اهل بیت امام حسین(ع)، کرامت‌ها و معجزه‌هایی را که از سر مطهر امام حسین(ع) و کاروان اسرا، از کربلا تا شام همراه و همسفر کند؛ سفری که از کربلا آغاز می‌شود و پس از گردش بر فراز نیزه‌ها در شهرهایی چون کوفه و شام، سرانجام با دفن سر مبارک امام حسین(ع) همراه با پیکر مطهر ایشان در کربلا به پایان می‌رسد.

احمدی | بیست و پنجم محرم الحرام، سالروز عروج ملکوتی سیدالساجدین، زینت عابدان، حضرت امام زین‌العابدین(ع) یادآور حماسه‌ای است که در امتداد کربلا و در اوج تهدیدات بنی‌امیه علیه اسلام ناب رقم خورد. در آن عصر پرفتنه که جبهه باطل نه تنها با شمشیر، بلکه با تحریف معارف، ترویج اسلام رحمانی دروغین و جنگ نرم شناخت کمر به نابودی هویت تشیع بسته بود، این امام همام با راهبردی هوشمندانه، این تهدیدات را به فرصتی برای احیای مکتب اهل بیت(ع) تبدیل کرد. میراث گرانبهای ایشان، صحیفه سجادیه، نه تنها زمزمه عاشقانه با معبود، بلکه منشور رهایی، مبارزه با ظلم و تبیین معارف اصیل اسلام است. ایشان با فرهنگ‌سازی، ترویج اصل برائت و دشمن‌شناسی، پرده از توطئه‌های بنی‌امیه برداشت و بذر بیداری را در دل‌ها کاشت.

در سالروز شهادت این اسوه صبر و استقامت، به بررسی نقش بی‌بدیل ایشان در حفظ و گسترش مکتب اهل بیت(ع) پس از فاجعه کربلا می‌پردازیم. حجت‌الاسلام دکتر احمد حسین شریفی، عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، مدرس سطوح عالی حوزه علمیه قم، در این گفت‌وگو زوایای پنهان این جهاد معنوی را برای ما آشکار می‌کند.

■ کربلا؛ بوته آزمایشی برای بقای تشیع

واقعه عاشورا نقطه عطفی در تاریخ تشیع بود که بقای این مذهب را با چالش جدی مواجه کرد. حجت‌الاسلام شریفی با بیان اینکه بدون شک، عاشورا یکی از شدیدترین و سهمگین‌ترین تهدیدات علیه تشیع بود، می‌گوید: تا جایی که دشمنان اهل بیت(ع) می‌پنداشتند در عصر عاشورا همه چیز را در بیابان کربلا تمام کرده‌اند! در روایتی از امام صادق(ع) چنین نقل شده است: «ارْتَدَّ النَّاسُ بَعْدَ الْحُسَیْنِ إِلَّا ثَلَاثَةً». این سه نفر هم افراد شناخته شده‌ای بودند که نام آن‌ها در روایات ذکر شده است؛ یکی «أَبُو خَالِدٍ کَابُلِیٌّ» اهل کابل. دیگری «یَحْیَی ابْنُ أُمِّ الطَّوِیلِ» و نفر سوم هم «جُبَیْرُ بْنُ مُطْعِمٍ». با براساس برخی دیگر از نقل‌ها «حَکِیمُ بْنُ جُبَیْرٍ» بودند. در روایت گویای این نکته است که شرایط جامعه پس از شهادت امام حسین(ع) مشابه شرایط اختناق پس از رحلت پیامبر(ص) بوده است.

در چنین شرایط بحرانی، امام سجاد(ع) با مسئولیت سنگینی روبه‌رو بودند؛ حفظ و ترویج دین در میان مردمی که از حقیقت دور شده بودند. وی اضافه می‌کند: غربت جریان حق به جایی رسیده بود که امام سجاد(ع) می‌فرمود: دمی دانیم با این مردم به این میزان از طرفی سکوت وی بی‌تفاوتی جایز نیست و باید به وظیفه خود در تعلیم و تبلیغ معارف و آموزه‌های اسلامی عمل کنیم اما از طرفی مردم، نه تنها حاضر نیستند معارف اسلامی را بشنوند، بلکه حتی وقتی حدیثی از پیامبر اکرم(ص) برای آنان نقل می‌کنیم، می‌خندند! «مَا نَدْرِی کَیْفَ نَصْنَعُ بِالنَّاسِ إِنَّ حَدَّثْنَاهُمْ بِمَا سَمِعْنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ(ص) ضَحِکُوا وَإِنْ سَکَتْنَا لَمْ یَسَعْنَا».

■ در دل تاریکی؛ امید، فانوس راه سجاد(ع)

با وجود همه مشکلات و موانع، امام سجاد(ع) هرگز امید خود را از دست نداده و با عزمی راسخ به فعالیت‌های خود ادامه دادند. عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) به اقدامات امام سجاد(ع) اشاره کرده و توضیح می‌دهد: اما این مسائل موجب ناامیدی و یأس امام سجاد(ع) و یاران معدودش نشد. آنان با همه توان و با درایت و بردباری به تبلیغ معارف دینی پرداختند. آرام آرام پردها را در جامعه اعلا کردند و از این طریق، تأثیری عمیق و ماندگار بر جا گذاشتند؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت کار تربیتی و امیدبخشی ایشان از صفر آغاز شد و جامعه‌ای را که در آستانه یأس بود، به سوی حرکت و کمال رهنمون کرد.

■ راهبرد هوشمندانه امام سجاد(ع) برای ترویج معارف در دوران خفقان

این استاد حوزه و دانشگاه با اشاره به یکی دیگر از اقدامات مهم سیدالساجدین(ع)، چنین بیان می‌کند: امام سجاد(ع) در شرایطی دشوار و مملو از محدودیت، با اتکا بر دعا، ترویج معارف اسلامی و تربیت شاگردان توانستند نقش حیاتی خود را به عنوان امام و رهبر شیعیان ایفا و صحیفه سجادیه را به یادگار گرانبهایی راه اجرای این فریضه الهی بسته شده بود. به این ترتیب، امام سجاد(ع) با وجود تمام محدودیت‌ها و در اوج خفقان، نهضتی فرهنگی، تربیتی و فکری را پایه‌گذاری کردند که نه تنها دین را از تحریفات اموی مصون داشت، بلکه بذر امید، آگاهی و بصیرت را در دل شیعیان کاشت و زمینه را برای باورهای بعدی و تداوم خط امامت فراهم آورد. میراث ایشان، به‌ویژه صحیفه سجادیه و رساله‌الحقوق، همچنان چراغ راهی برای جویندگان حقیقت و عدالت در هر عصری است و نشان می‌دهد چگونه می‌توان در سخت‌ترین شرایط نیز مشعل هدایت را فروزان نگه داشت و به احیای دین پرداخت.

امام سجاد(ع) و راهبرد تبدیل تهدید به فرصت

مشعل فروزان نهضت حسینی، برافراشته در دست امام سجاد(ع)

شرک‌شناسی را نمی‌دانند؛ برای آنکه اگر آنان راه شرک بکشانند، مردم متوجه نشوند». نتیجه این رویکرد آن بود که مردم به‌راحتی، هر باور و رفتار دلخواهی را به نام دین می‌پذیرفتند و متوجه نمی‌شدند آن از مصادیق شرک و دشمنی با خداست؛ زیرا اساساً فهم درستی از شرک و در نتیجه، از ایمان نداشتند و نمی‌توانستند راه رشد را بیابند و به میثاق الهی چنگ بزنند.

■ جنگ نرم، تحریف معارف و ترویج «اسلام رحمانی» دروغین

وی در ادامه به بیان وجه دیگری پرداخته و توضیح می‌دهد: بنی‌امیه تهدید وجودی و هویتی برای اسلام بود. آنان در کنار جنگ سخت و خشونت علیه اهل بیت(ع)، جنگی نرم، شناختی و معرفتی را با استفاده از علمای درباری، با استحراف و تحریف و جعل سنت‌های دروغین به نام پیامبر(ص) اقدام می‌کرد. جالب آنکه بنی‌امیه هرگز با ظواهر و اعمال فردی اسلامی مانند نماز، روزه، حج و پرداخت زکات مخالفت نداشتند؛ بلکه مروج آن‌ها بودند. آنان از این طریق پایه‌های اقتصادی خود را تقویت کرده و این اعمال ظاهری را پوششی برای انحرافی افکار عمومی از برنامه‌های اصلی اسلام سیره‌ناله خود می‌دانستند.

عضو هیئت علمی مؤسسه امام خمینی(ره) در ادامه این رویکرد به کلام امیرمؤمنان(ع) اشاره کرده و توضیح می‌دهد: امیرمؤمنان(ع) در خطبه‌ای قاطع، شرط شناخت راه رشد و عهد الهی را شناخت راه غی و ناقضان آن می‌دانند و می‌فرمایند: «وَاعْلَمُوا أَنَّکُمْ لَنْ تَعْرِفُوا الرُّشْدَ حَتَّی تَعْرِفُوا الَّذِی تَرَکَهُ وَلَنْ تَأْخُذُوا بِمِیثَاقِ الْکِتَابِ حَتَّی تَعْرِفُوا الَّذِی نَقَضَهُ وَلَنْ تَمَسَّکُوا بِهِ حَتَّی تَعْرِفُوا الَّذِی نَبَذَهُ» (نهج‌البلاغه، ۱۴۷) بدانید که شما هرگز راه رستگاری را نخواهید شناخت، مگر آنکه راهکنندگان این راه را هم بشناسید و هرگز به پیمان قرآن وفا نمی‌کنید، مگر آنکه شکنندگان این پیمان را هم بشناسید و هرگز به قرآن چنگ نمی‌زنید، مگر آنکه راهکنندگان قرآن را هم بشناسید. اما بنی‌امیه برای دور کردن مردم از حقیقت اسلام و خشکاندن زمینه‌های رشد آنان، فقط خوبی‌ها و ایمان را تعلیم می‌دادند و هوشمندانه اجازه آموزش شرک و دشمن‌شناسی نمی‌دادند. آنان نوعی اسلام رحمانی را ترویج می‌کردند. امام صادق(ع) در این باره می‌فرمودند: «إِنَّ بَنِی أُمَیَّةَ أَطْلَقُوا لِلنَّاسِ تَعْلِیمَ الْإِیمَانِ وَلَمْ یُطْلِقُوا تَعْلِیمَ الشِّرْکِ لِکَیْ إِذَا حَمَلُوهُمْ عَلَیْهِ لَمْ یَعْرِفُوهُ» بنی‌امیه آموختن ایمان را برای مردم آزاد گذاشتند، اما اجازه توحید، نبوت، امامت، معاد، اخلاق، عبادت و مسائل اجتماعی را دربرمی‌گیرند. امام سجاد(ع) در این مناجات‌های نورانی، به تبیین دقیق مبانی اعتقادی اسلام، توصیه به اخلاق نیکو و انتقاد صریح از ظلم و ستم می‌پردازند. همچنین ایشان در همین ادعیه به تبیین جایگاه رفیع اهل بیت(ع) و حقانیت مکتب تشیع اهتمام می‌ورزند.

حجت‌الاسلام مادگاری در پایان به نکته کلیدی دیگری در سیره تربیتی حضرت اشاره و توصیه می‌کند: امام سجاد(ع) هم به عنوان امام، عهده‌دار اصلح فریضه امر به معروف و نهی از منکر در تمامی ساحت‌های حیات اجتماعی، اعم از سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و... بودند و هم به عنوان عضوی از پیکره جامعه اسلامی، این وظیفه خطیر را بر دوش داشتند. از این رو، در سیره و سخنان گهربار آن حضرت، این مسئولیت بارها مورد تأکید قرار گرفته است. امام سجاد(ع) در برابر انحرافاتی مانند غلو، جبرگرایی، گروه‌های مشبّهه، متصوّفه و زاهدنمایان و علمای درباری، با اتخاذ شیوه‌های گوناگون و مدبرانه، به این فریضه الهی عمل می‌کردند؛ این در شرایطی بود که در آن دوران، عملاً و رسماً، راه اجرای این فریضه الهی بسته شده بود. به این ترتیب، امام سجاد(ع) با وجود تمام محدودیت‌ها و در اوج خفقان، نهضتی فرهنگی، تربیتی و فکری را پایه‌گذاری کردند که نه تنها دین را از تحریفات اموی مصون داشت، بلکه بذر امید، آگاهی و بصیرت را در دل شیعیان کاشت و زمینه را برای باورهای بعدی و تداوم خط امامت فراهم آورد. میراث ایشان، به‌ویژه صحیفه سجادیه و رساله‌الحقوق، همچنان چراغ راهی برای جویندگان حقیقت و عدالت در هر عصری است و نشان می‌دهد چگونه می‌توان در سخت‌ترین شرایط نیز مشعل هدایت را فروزان نگه داشت و به احیای دین پرداخت.

■ اسلام اموی؛ نقاب تحریف بر چهره دین

دکتر شریفی در پایان به نقش محوری امام سجاد(ع) در مبارزه با تحریف اشاره کرده و می‌گوید: حضرت(ع) اسلام را از آن گونه که سمت آموزش می‌دادند و پرداخت از کفر، شرک و رذائل را تأکیدات محوری ایشان بود. امام(ع) برای روشنگری و خنثی کردن نقشه‌های نرم بنی‌امیه، شاگردان شجاع خود را به میان مردم می‌فرستادند تا حقایق ایمانی و برائت از دشمنان خدا را تبیین کنند. یحیی بن ام‌الطویل، بار خاص امام، نمونه بارز این رویکرد بود. یحیی در مسجد مدینه با صدای بلند، سخنرانی می‌کرد و با یادآوری سخنان حضرت ابراهیم(ع) (ممتحنه، ۴) برائت از شرک و کفر را رکن آیین ابراهیم(ع) می‌دانست، او دیندار ریاکار را به چالش می‌کشید و آشکارا می‌گفت: «با نسبت به شما کافر و منکریم؛ از شما جدا یم و دشمنی و کینه‌ای آشکار میان ما و شما وجود دارد». یحیی به دستور امام سجاد(ع) عازم کوفه شد و در کوفه خطبه‌ای را خطاب قرار می‌داد و با صدای بلند می‌گفت: «هر کس علی(ع) را سب کند، لعنت خدا بر او باد و ما از آل مروان و آنچه جز خدا می‌پرستند، بیزاریم». سپس با صدایی آهسته‌تر توصیه‌هایی برای دوری از دشمنان اهل بیت(ع) و کمک به برادران ایمانی اداری کرده و آیه ۲۹ سوره کهف را تلاوت می‌کرد. این رونشگری برای دستگاه بنی‌امیه قابل تحمل نبود. حجاج بن یوسف، یحیی را دستگیر و تحت فشار قرار داد تا امیرمؤمنان(ع) را لعن کند اما یحیی، شاگرد و دست‌پرورده زین‌العابدین(ع)، سرشار از عشق به اهل بیت(ع) بود و نه تنها نپذیرفت، بلکه زیر شکنجه نیز از آنان دفاع کرد. حجاج دستور داد دو دست و دو پای او را قطع کرده و سپس او را به شهادت برساند.

گفت‌وگو

عزای جاوید؛ تداوم سوگواری حسینی
در سیره معصومین(ع) در گفت‌وگو با دکتر مردانی نوکنده

میراثی سرخ به قدمت تاریخ

احمدی | دل‌ها بی‌قرار مصائب کربلا و یاد زین‌العابدین(ع) است؛ امامی که با اشک‌هایش، روایتگر حراحت‌های عاشورا شد. گویی خاندان عصمت(ع)، وارثان غم و رسالت این نهضت بودند. به مناسبت سالروز شهادت سیدالساجدین(ع) و برای بررسی سیره معصومین(ع) در سوگواری سیدالشهدا(ع)، با دکتر محمدحسین مردانی نوکنده، عاشورا‌پژوه معاصر به گفت‌وگو نشسته‌ایم.

■ مصیبت عظمی؛ داغی بر دل تاریخ

دکتر مردانی نوکنده با اشاره به ریشه‌دار بودن عزاداری در تاریخ بشر، از زمان قتل هابیل، بیان می‌کند: سوگواری در میان اهل بیت(ع) نیز جاری بود، اما شهادت امام حسین(ع) بزرگ‌ترین مصیبت برای آنان بود. سوگواری برای ایشان حتی از دوران کودکی‌شان در آغوش پیامبر(ص) آغاز شد، چنان که پیامبر(ص) براساس آنچه در جلد ۲ الارشاد آمده؛ از شهادت ایشان خبر دادند و گریستند. ائمه(ع) آداب ویژه‌ای در عزاداری داشتند، از جمله ترک زینت. امام صادق(ع) فرمودند: «زنان بنی‌هاشم در سوگ امام حسین(ع) تا زمان کشته شدن عبیدالله بن زیاد، از سرمه و حنا استفاده نکردند». (مجلسی، بحارالانوار) همچنین، پوشیدن لباس سیاه به عنوان نماد عزا، مورد تأکید اهل بیت(ع) بود، به‌طوری که پس از بازگشت اهل بیت(ع) به مدینه، مردم شهر سیاه‌پوش شده و ناله سر دادند. (ازدی کوفی، فتوح، ج۱)

■ اشک و آه؛ روایت آقا امام رضا(ع) از کربلا

این عاشورا‌پژوه با بیان اینکه ائمه(ع) همواره با گفتار و رفتار خود بر عزاداری سیدالشهدا(ع) به‌ویژه در آغاز محرم تأکید می‌کردند، به روایتی از امام رضا(ع) اشاره کرده و می‌گوید: حضرت(ع) فرمودند «محرم، ماهی است که اهل جاهلیت در آن با حرمت می‌شمردند؛ ولی این امت، حرمت ماه خود و حرمت ما و پیامبر خود را نگه نداشتند. در این ماه، فرزندان او را کشتند و خانواده او را به اسارت بردند». (عیون اخبارالرضا(ع)) وی می‌افزاید: گرمه‌هایی صاحبان عزا و نزدیکان، از شیوه‌های مهم عزاداری است که نقش بسزایی در کاستن از مصیبت‌ها دارد و این سنت، پس از شهادت امام حسین(ع)، در میان ائمه(ع) و اهل بیت(ع) در کوفه، شام و مدینه رواج یافت و در دوره‌های بعد نیز ادامه پیدا کرد.

دکتر مردانی نوکنده در ادامه به نمونه‌ای عمیق از این سوگواری اشاره می‌کند: دعبل خزاعی، شاعر و مداح اهل بیت(ع) نقل کرده در ایام محرم به زیارت امام علی بن موسی‌الرضا(ع) رفتم. آن حضرت از در حال حزن و اندوه دیدم که فرمودند: «ای دعبل! دوست دارم شعری بخوانی؛ زیرا روزهای غم و اندوهی است که بر خاندان ما رفته است». پس از آن، امام(ع) پرده‌ای نصب کردند و اهل خانه را در پشت آن قرار دادند تا عزاداری کنند و سپس از من خواستند برای جدشان حسین(ع) مرثیه‌ای بخوانم. دعبل می‌گوید: اشعاری خواندم و وقتی به ابیات «ای فاطمه! اگر حسین را تنها و بی‌کس در کنار شط فرات تشنه لب جان داده، هر چشمان اشکبار فرمودند: «ای دعبل! به خدا سوگند، ناراحتی‌هایی را که در دلم پنهان بود، به جوش آوردی». سپس با ناله‌ای جانسوز فریاد کشیدند: «آه‌ای حسین شهید! ای غریب! ای تنها! آه ای حسن! ای حسین! آه! به خاطر این مصیبت بزرگ، ای کاش مرگ مرا از بین می‌برد. ای جد من! ای اسیر سختی‌ها!... فدایت شوم. آن چه مصیبت و بلای بزرگی است». پس از آن، امام(ع) از هوش رفتند (بحرانی، عوالم العلوم).

این پژوهشگر می‌افزاید: امام رضا(ع) برای تأکید بر سوگواری سیدالشهدا(ع)، عزاداری آسمان‌ها، زمین و فرشتگان را نیز مطرح می‌فرمایند «هفت آسمان و تمامی بر شهادتش گریستند؛ ۴ هزار فرشته‌ای که از آسمان به یاری‌اش آمده بودند و او را کشته یافتند، در کنار قبرش، عزادار و غمگین باقی ماندند تا اینکه قائم آل محمد(عج) ظهور کند و به یاری‌اش بشتابند و شعار آنان یا لثارات الحسین! ای خونخواهان حسین است». (عیون اخبارالرضا(ع))

■ پیام خون؛ خطبه و نوحه

وی در ادامه به یکی دیگر از سنت‌ها اشاره کرده و می‌گوید: یکی از سنت‌های دیرینه و محوری در مجالس عزاداری امام حسین(ع)، ایراد خطبه است. هر نهضت رهایی‌بخشی برای به ثمر نشستن، نیازمند دو رکن است؛ سیره و پیام. در حالی که سیدالشهدا(ع) و یاران باوفایش خون خود را در روز عاشورا تقدیم کردند، تبیین و ابلاغ پیام این قیام و نقش آن در احیای ارزش‌های اسلامی، وظیفه‌ای خطیر بر عهده معصومین(ع) بود. از مهم‌ترین شیوه‌های ائمه(ع) برای انتقال این پیام، ایراد خطبه در مجالس عزای حسینی بود. به عنوان مثال، روایت شده است در ایام محرم، حضرت صادق(ع) بر سیدالشهدا(ع) می‌گریستند و پس از ایفای سوگواری، به حاضران می‌فرمودند: «ای مردم! بدانید حسین(ع) نزد پروردگار خود زنده و مرزوق است و پیوسته